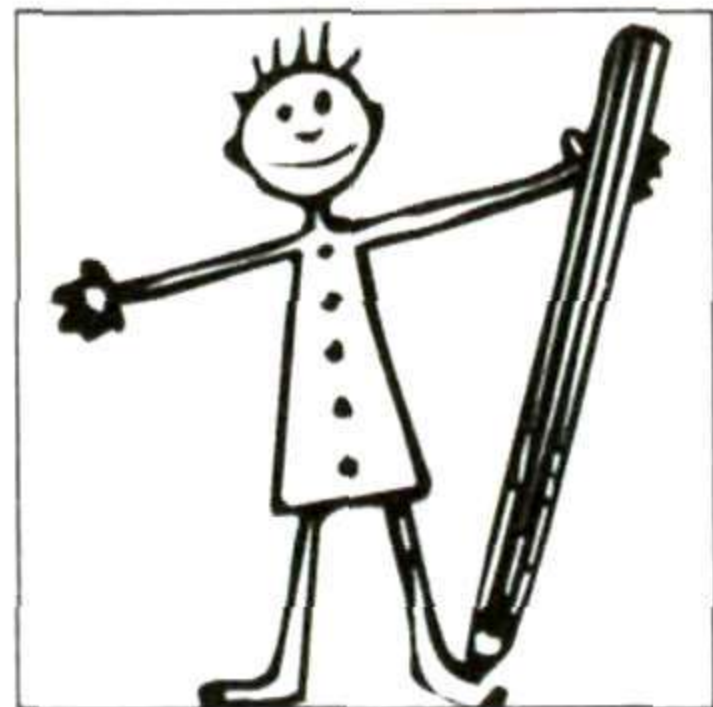

ΟΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΣΣΔ *

■ Της 'Αννας Σολωμού **

Τα Συνέδρια της IFLA, εκτός από το επιστημονικό τους περιεχόμενο, έχουν πάντα ενδιαφέρον, γιατί κάθε φορά γίνονται σε διαφορετική χώρα, με διαφορετική κουλτούρα και επίπεδο βιβλιοθηκών.

Έτσι φέτος στη Μόσχα, μια πόλη κτισμένη ανάμεσα Ανατολή και Δύση, είχαμε την ευκαιρία να γνωρίσουμε όσο μπορέσαμε έναν άλλο πολιτισμό, τις βιβλιοθήκες τους, σε ένα κόσμο που αλλάζει, ό,τι απομένει από το παλιό και από αυτό το νέο που λέγεται περεστρόϊκα. Ακούσαμε εισηγήσεις και απόψεις Ρώσων βιβλιοθηκαριών, όπως την ανακοίνωση του Μιχαήλ Αφανάσιεφ, διευθυντή της ιστορικής ρωσικής βιβλιοθήκης "Οι Ρωσικές Βιβλιοθήκες στα χρόνια των μεγάλων ιστορικών αλλαγών 1905, 1917, 1989".

Έτυχε ακόμα να βρεθούμε στο επίκεντρο του κόσμου τις μέρες του πραξικοπήματος 19-21 Αυγούστου 1991. Εκείνες τις μέρες Δευτέρα-Τρίτη--Τετάρτη, αλλά και τις επόμενες, η μισή μας σκέψη ήταν στραμμένη στο Συνέδριο που ήρθαμε από τόσο μακριά να παρακολουθήσουμε και η άλλη μισή στραμμένη στα γεγονότα. Μπορούσαμε να τα αγνοήσουμε; Διαπερνούσαν τη ζωή μας. Από την ελληνική αντιπροσωπεία, οι περισσότεροι μέναμε στο ξενοδοχείο BELGRAD. Για να πάμε στην περιοχή που γινόταν το Συνέδριο, περνούσαμε με τα πόδια από τα πελώρια οδοφράγματα που είχαν στήσει γύρω από το ρωσικό κοινοβούλιο οι υπερασπιστές του.

Βάζαμε λουλούδια στο σημείο που σκοτώθηκαν τα παιδιά, είδαμε διαδηλώσεις, συγκεντρώσεις, την κηδεία.

Ιστορικό

Η συλλογή γραπτών μνημείων, η δημιουργία βιβλιοθηκών στη σημερινή επικράτεια της Σοβιετικής Ένωσης από τον 4ο με 6ο αιώνα. Οι πρώτες βιβλιοθήκες δημιουργήθηκαν αυτή την περίοδο στην Υπερκαννασία και Κεντρική Ασία. Στη Ρωσία εμφανίζονται στον 11ο - 13ο αιώνα. Εκείνη την εποχή συγκεντρώνονται χειρόγραφα και άλλα γραπτά μνημεία στα μοναστήρια και στα μέγαρα των φεουδαρχών και του κλήρου. Οι πρώτες προσπάθειες για την ίδρυση δημόσιων βιβλιοθηκών ξεκινάνε στις αρχές του 18ου αιώνα, αλλά επιστημοποιούνται στο τέλος του, με αρχές του 19ου. Έχουνε τις βιβλιοθήκες της Ακαδημίας Επιστημών (1724), του Πανεπιστημίου Μόσχας (1756), τη Δημόσια Βιβλιοθήκη στην Πετρούπολη (1814) και αυτές των Μουσείων της Μόσχας και του Ρουμαντσέβ (1862) που μετονομάστηκε Κρατική Βιβλιοθήκη Λένιν και είναι η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ε.Σ.Σ.Δ. Αυτές οι βιβλιοθήκες αποτελούν ένα μεγαλειώδες επίτευγμα του ρωσικού πολιτισμού της περιόδου εκείνης. Στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, δημιουργήθηκαν δημόσιες βιβλιοθήκες στα διοικητικά κέντρα περιοχών της χώρας.

Μέρος του αναγνωστηρίου της Βιβλιοθήκης Λένιν στη Μόσχα.

*Το κείμενο για τις "Βιβλιοθήκες στην ΕΣΣΔ", όπως και όλα τα κείμενα του αφιερώματος, είναι αυτονόητο ότι γράφτηκαν πριν τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Ωστόσο, σε γενικές γραμμές, τα αναφερόμενα ως προς τις βιβλιοθήκες στην πρώην ΕΣΣΔ δεν αλλάζουν.

** Η Άννα Σολωμού είναι τεχνηριωτής - μηχανικός στη Μονάδα Τεχνηριώσης και Πληροφόρησης του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος

20ος αιώνας

Στο Σοβιετικό καθεστώς η δημιουργία και λειτουργία των Βιβλιοθηκών στηρίζεται στο Σχεδιασμό. Η διαχείριση των βιβλιοθηκών εξασφαλίζεται από το Κράτος, Υπουργεία και Διαμερίσματα όπου ανήκουν τα Δίκτυα Βιβλιοθηκών, από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, Δημόσιους Οργανισμούς.

Σήμερα που προσωθείται ο εκδημοκρατισμός, μεγαλώνει ο ρόλος των οργανισμών της δημόσιας αυτοδιαχείρισης των βιβλιοθηκών, είτε με βάση την εδαφική κατανομή, είτε ξεκινώντας από διάφορους τύπους βιβλιοθηκών.

Συνοπτική παρουσίαση στοιχείων

Το σύστημα των βιβλιοθηκών αριθμεί 326 χιλιάδες βιβλιοθήκες διάφορων τύπων, κατανεμημένες στα διάφορα Διαμερίσματα της χώρας και το κεφάλαιο

τους ξεπερνά τα 5,6 δισεκατομμύρια αντίτυπα. Κατά τη διάρκεια του έτους γίνονται πάνω από 6 δισεκατομμύρια δανεισμοί.

Δίκτυα Βιβλιοθηκών

Το Υπ. Πολιτισμού συμπεριλαμβάνει 110 χιλ. β/θ. Συντηρεί τις μεγάλες β/θ της χώρας, όπως την Κρατική Βιβλιοθήκη Λένιν.

Το Δίκτυο των δημόσιων β/θ (δημοτικές κλπ) είναι το πιο μεγάλο (130 χιλ. β/θ).

Το Δίκτυο επιστημονικών, τεχνικών και άλλων ειδικών β/θ αριθμεί 50 χιλ. β/θ. Αναφέρω τη Δημόσια Επιστημονική και Τεχνική Βιβλιοθήκη της Μόσχας που επισκεφθήκαμε. Δημιουργήθηκε εδώ και 30 χρόνια (είναι σχετικά νέα). Προσπαθεί να απαντήσει στις ανάγκες με σύγχρονο τρόπο. Έχει διεθνή συνεργασία. Διαθέτει 9.000.000 εκδόσεις, σοβιετικές, ξένες, ανέκδοτες μελέτες κ.λπ.

Υπάρχουν και άλλα δίκτυα, συνδικάτων, βιβλιοθήκες για παιδιά και νεολαία που ασχολούνται και με την ανάγνωση στα παιδιά. Τα τελευταία χρόνια δίνουν μεγάλη σημασία στην ανάγνωση μέσα στις οικογένειες από γονείς.

Προσωπικό

Το προσωπικό των β/θ είναι 400.000. Μισθοί χαμηλοί.

Εκπαίδευση

17 ινστιτούτα, 7 πανεπιστήμια και 5 παιδαγωγικά ινστιτούτα. Διάρκεια σπουδών 4-5 χρόνια. 130 σχολές σε όλες τις Δημοκρατίες. Διάρκεια σπουδών 3-4 χρόνια. Κάθε πέντε χρόνια τουλάχιστον γίνεται επαγγελματική ενημέρωση.

Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες

Η ιστορία τους συνδέεται με τη δημιουργία των Πανεπιστημίων. Το Πανεπιστήμιο της Μόσχας άνοιξε το 1755 και η Βιβλιοθήκη του το 1756.

Το πιο παλιό Πανεπιστήμιο είναι της Βίλνας (1579) στη Λιθουανία. Ακολουθεί το Λβόβ (1661), Μόσχα (1755), Ταρτού (1802), Καζάν (1804), Χάρκοβο (1805), Πετρούπολη (1819) κ.λπ.

Οι πιο μεγάλες πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες είναι της: Μόσχας (8 εκατομμύρια βιβλία, 65.000 επισκέπτες ετησίως), Λένινγκραντ (6,3 εκατομμύρια βιβλία), Βίλνα (4,8 εκατομμύρια) κ.λπ.

Και εδώ το σύστημα των βιβλιοθηκών είναι συγκεντρωτικό. Έχουν 6.500 υπαλλήλους, εκ των οποίων το 66% έχει πανεπιστημιακή εκπαίδευση (όχι πάντα βιβλιοθηκονόμου) και 4% εξειδικευμένη μέση.

Το επίπεδο αυτοματοποίησης είναι χαμηλό.

Οι πανεπιστημιακές β/θ αντιμετωπίζουν σήμερα οικονομικό πρόβλημα. Μέχρι το 1986, το συγκεντρωτικό σύστημα λειτουργούσε, γιατί ο αριθμός των εκδόσεων βιβλίων και περιοδικών ήταν περιορισμένος. Οι 32 πανεπιστημιακές β/θ προμηθεύονταν υλικό από το Πανερωσιακό Επιμελητήριο (CHAMBER) Βιβλίου. Τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των βιβλίων και περιοδικών αυξήθηκε σημαντικά, καθώς και η τιμή τους. Πολλές εκδόσεις δεν είναι διαθέσιμες μέσω του κεντρικού συστήματος. Υπάρχει επίσης και η υποτίμηση του ρουβλιού. Οι β/θ πρέπει να προσέξουν στη διαχείριση του φτωχού κονδυλίου. Δίνουν προσοχή στις ανταλλαγές, γιατί με σκληρό νόμισμα θα είναι πολύ δύσκολη η προμήθεια βιβλίου.

Τα τελευταία χρόνια, παρά τις δυσκολίες, πολλές β/θ εισάγουν νέες τεχνολογίες, όπως στη Βίλνα, Βορονέζ, Καζάν, Νοβοσιμπίρσκ και αλλού. Παράδειγμα το Πανεπιστήμιο της Μόσχας όπου εργάζεται ειδική ομάδα προγραμματιστών. Χρησιμοποιεί το FORMAT MARC προσαρμοσμένο στα ρωσικά.

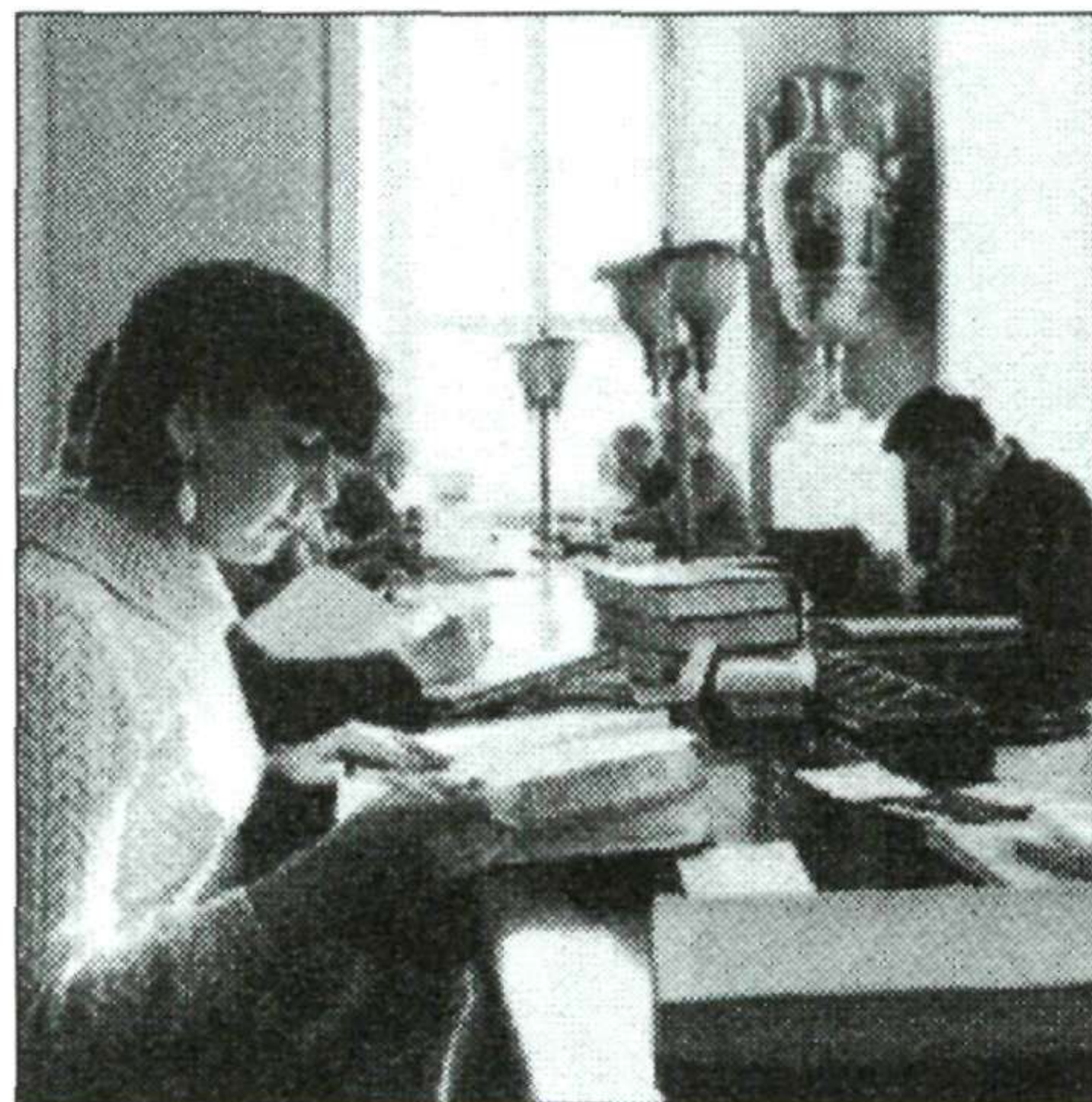
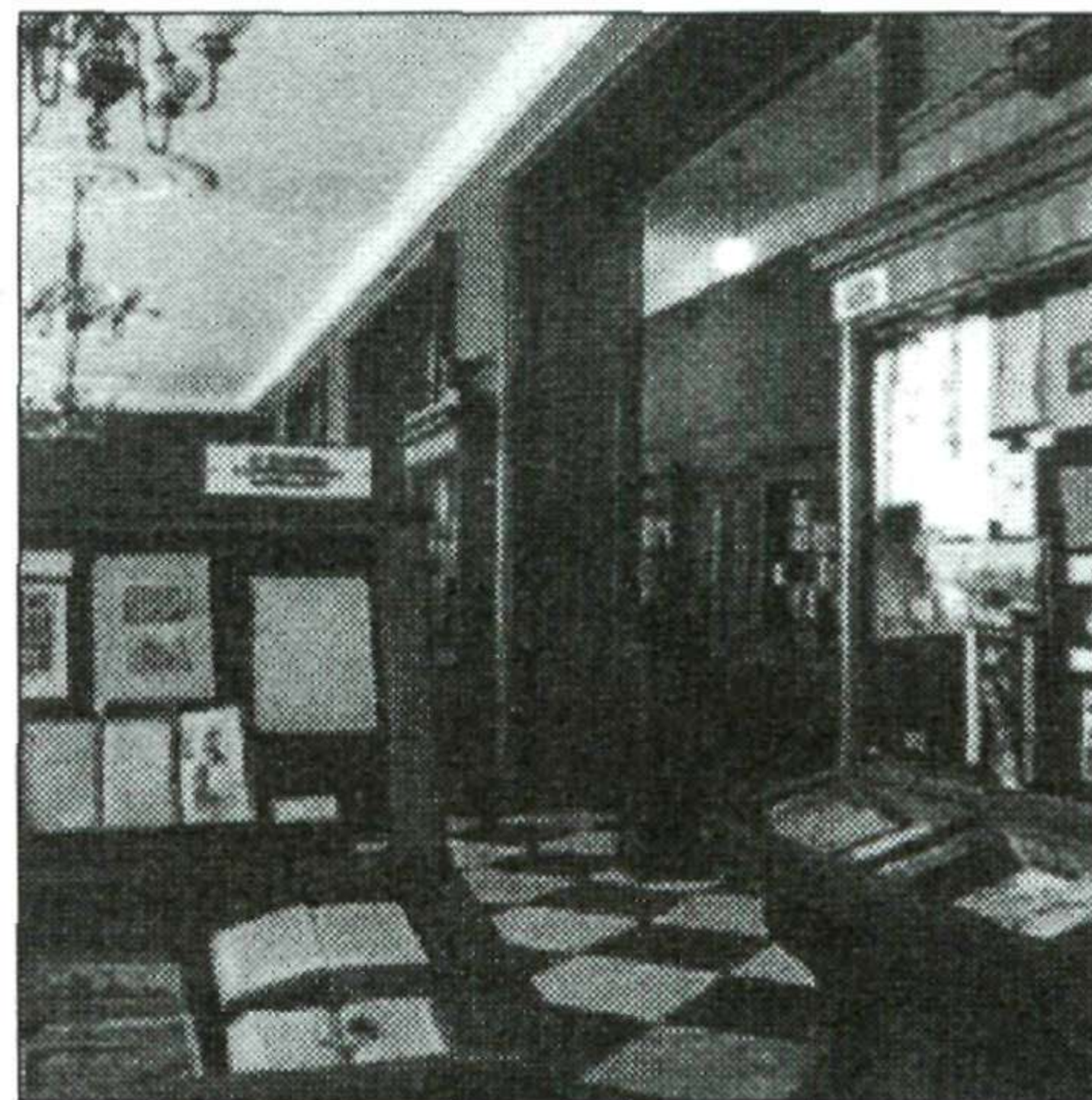
Εθνική Βιβλιοθήκη

Στην Ε.Σ.Σ.Δ. υπάρχουν μεγάλες β/θ εθνικές, είτε κατά λειτουργία (Δημόσια, ξένης φιλολογίας, επιστημονικοτεχνική, ιατρική κ.λπ.), είτε κατά Δημο-

Государственная библиотека СССР имени В. И. Ленина — главная библиотека Советского Союза;

*Το κτίριο της Βιβλιοθήκης
Λένιν στη Μόσχα και, κάτω,
εσωτερικοί χώροι*

κρατία (Αζερμπαϊτζάν, Λευκορωσία, Καζακστάν, κ.λπ.).

Η μεγαλύτερη β/θ στην Ε.Σ.Σ.Δ. και μια από τις μεγαλύτερες στον κόσμο, είναι η Κρατική Βιβλιοθήκη Λένιν στη Μόσχα. Όπως προαναφέραμε, δημιουργήθηκε το 1862. Το κτίριό της είναι όμορφο, κτισμένο το 19ο αιώνα κοντά στο Κρεμλίνο. Το όνομά της ήταν "Βιβλιοθήκη του Δημοσίου Μουσείου της Μόσχας ή Ρομάντσεβ Βιβλιοθήκη".

Ξεκίνησε από την πλούσια συλλογή που ο Ρομάντσεβ χάρισε στο κράτος. Έχει πάνω από 50 ιδιωτικές συλλογές που δόθηκαν στο κράτος πριν το 1917. Από τη δημιουργία της ήταν πολύ προσφιλής στους Μοσχοβίτες. Την παραμονή της Οκτωβριανής Επανάστασης το 1917, είχε καταγράψει 90.000 επισκέψεις το χρόνο και 300.000 δανεισμούς. Το στόκ (αποθήκευση) της είναι μοναδικό και ποικίλο (136 εκατομμ. βιβλία, περιοδικά, χάρτες, έντυπα μουσικής κ.λπ.).

Επειδή ο χώρος δεν επαρκεί, η β/θ επεκτείνεται.

Λόγω του συγκεντρωτικού συστήματος, οι περισσότερες εισηγήσεις στο Συνέδριο ήταν από τη Βιβλιοθήκη Λένιν. Το ίδιο συμβαίνει και για εργασίες, μελέτες. Μελέτες ενάντια στον αναλφαβητισμό. Π.χ. Για την ανάπτυξη του αναγνωστικού κοινού. Για το ρόλο των λαϊκών βιβλιοθηκών απέναντι στις ανάγκες του πληθυσμού, όπως στον τομέα της οικολογίας, για το ρόλο τους σε μια μικρή πόλη. Διαπιστώνεται ότι σήμερα η νεολαία έχει ακαθόριστα και περιορισμένα ενδιαφέροντα. Άλλες δυσκολίες είναι το γλωσσικό (ξένες και εθνικές γλώσσες), τα απαγορευμένα βιβλία.

Βέβαια γίνονται πολλές προσπάθειες από άλλα κέντρα πληροφόρησης όπως από το Κέντρο Τεχνικής Πληροφόρησης VINITI. Οι επιστημονικές και τεχνικές β/θ εξυπηρετούν ολοένα με περισσότερα αυτοματοποιημένα συστήματα και προσφέρουν τεχνικές γνώσεις στον πολυεθνικό πληθυσμό.

Πάντως, στις εισηγήσεις θίχτηκε η ανάγκη αλλαγής σχεδιασμού στη διαχείριση της Εθνικής β/θ. Ανάγκη

αλλαγές 1905, 1917, 1989) να βοηθήσει τις βιβλιοθήκες του σήμερα να βρουν τρόπο να σταθούν στους φουρτουνιασμένους πάλι καιρούς. Μίλησε επίσης για την οικονομική κατάσταση των βιβλιοθηκάρων, τα κοινωνιολογικά ενδιαφέροντα, τα επαγγελματικά πρότυπα, τα ψυχολογικά φαινόμενα. Η παρουσίαση είναι πολύ συνοπτική και ίσως δεν δίνεται αντιπροσωπευτική η εικόνα των ρωσικών βιβλιοθηκών και ακόμη περισσότερο των β/θ της Ε.Σ.Σ.Δ., της κουλτούρας τους, της τεχνολογίας, της προοπτικής τους. Γι' αυτό παρουσιάζεται μια όσο το δυνατόν πιο πλήρης βιβλιογραφία από τα κείμενα που έχουμε. ■

εκδημοκρατισμού, δημιουργία τεχνικής υποδομής, εισαγωγή νέας τεχνολογίας. Σοβαρό πρόβλημα είναι η χειροτέρευση της οικονομικής κατάστασης.

Εμπλουτισμός και ανταλλαγές.

Σοβαρό ρόλο παίζει το Επιμελητήριο Βιβλίου. Δίνεται μεγάλη σημασία στην ανταλλαγή βιβλίων με το εξωτερικό, ιδιαίτερα για τα τεχνικά βιβλία που κοστίζουν.

Κοινωνικές αντιλήψεις

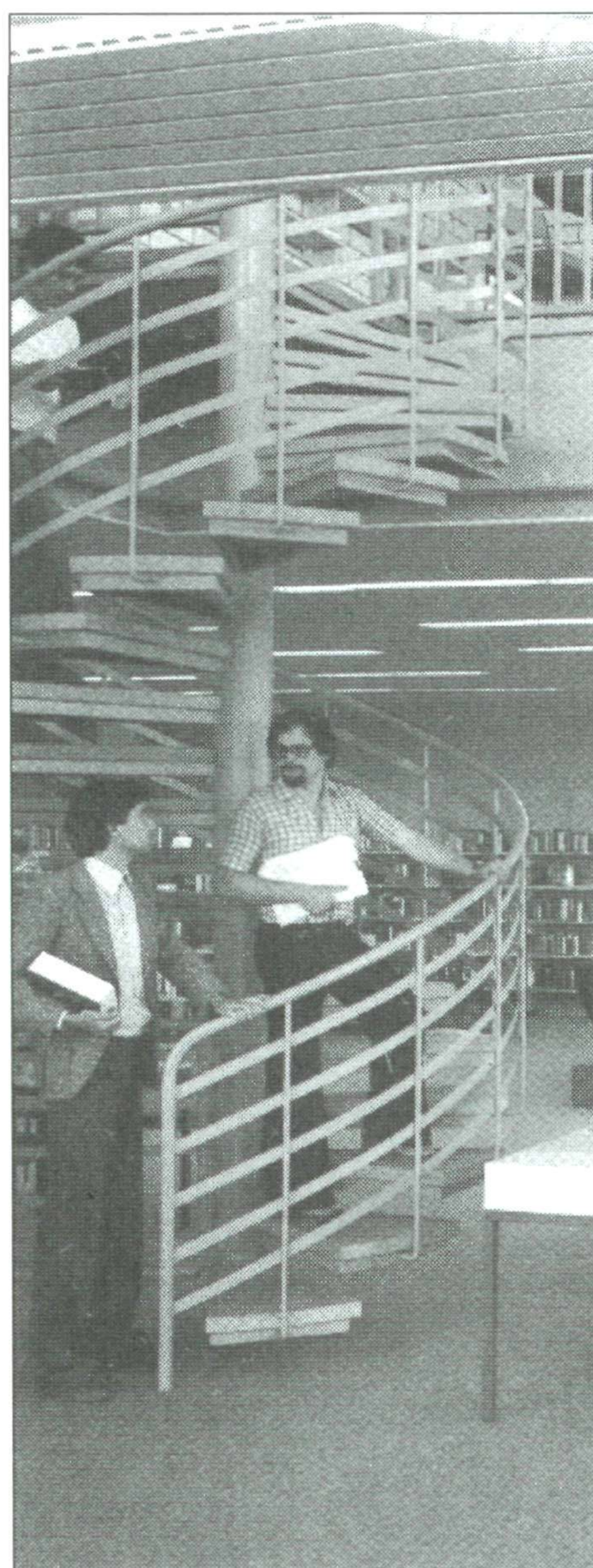
Άφησα τελευταία μια μικρή παρουσίαση για τις αντιδράσεις των βιβλιοθηκάρων απέναντι στις κοινωνικές αλλαγές. Άκουσα ότι οι Ρώσοι βιβλιοθηκάροι είναι συντηρητικοί. Είναι βέβαια δημόσιοι υπάλληλοι. Παρακολούθησαν τη συνάντηση "Ιστορία Βιβλιοθηκών".

Η δεύτερη ανακοίνωση αφορούσε τις αντιδράσεις του Ρώσου βιβλιοθηκάρου στις μεγάλες αλλαγές της ιστορίας: 1905, 1917, 1989. Οι βιβλιοθηκάροι εμφανίζονται σαν επαγγελματίες τον 19ο αιώνα αλλά κυρίως τον 20ο με την εφημερίδα τους "BIBLIOTHEKAR" το 19ο τις Ενώσεις Βιβλιοθηκάρων και επιστημόνων βιβλιογραφίας. Την εποχή εκείνη έγινε και συνέδριο εργαζομένων στις βιβλιοθήκες.

Ο εισηγητής Μιχαήλ Αφανάσιεφ, διευθυντής της Ρωσικής Ιστορικής Βιβλιοθήκης στη Μόσχα, ξεκινώντας αναφέρθηκε στο πραξικόπημα που έγινε εκείνη την ημέρα. Μίλησε για το καθήκον του σαν βιβλιοθηκάρου-ιστορικού απέναντι στις δύσκολες ιστορικές στιγμές που περνάμε. Σε τέτοιες στιγμές ο ρόλος του βιβλιοθηκάρου είναι σημαντικός, γιατί πηγή πληροφόρησης είναι η δημοσιευμένη ύλη, όπως τα επίκαιρα γεγονότα που φυλάγονται στις β/θ, οι περιγραφές, οι αναμνήσεις.

Ίσως η εμπειρία 100 χρόνων (3 μεγάλες ιστορικές

Ποιός, άραγε, ξέρει τι επιπτώσεις θα έχει και στον τομέα των βιβλιοθηκών η γεωγραφική και πολιτική αλλαγή στην πρόην ΕΣΣΔ.

Βιβλιογραφία

1. LES BIBLIOTHEQUES SOVIETIQUES. Ειδική έκδοση για το Συνέδριο της IFLA, 1991. (Η σύνταξη του τελείωσε τον Απρίλιο 1990). Ανακοινώσεις και ομιλίες στο 57ο Συνέδριο της IFLA, Μόσχα 1991 που περιέχονται στα BOOKLET.
2. N.N Gubenko, Minister of Culture of the U.S.S.R. Libraires Culture Booklet* 0-14
3. N.I. Tyalina, senior researcher, Lenin State Library of the U.S.S.R., Moscow. On the concept of Development of the National Library of the U.S.S.R. B. 1-1
4. Vgacheslav V. Mosyagin, Director of the Moscow University Scientific Library, U.S.S.R. University Libraries in the U.S.S.R. B.1-10
5. V. Matvegey, deputy director, U.S.S.R. academy of sciences institute of scientific information for social sciences. Moscow, U.S.S.R. Information Ensurance of a Scientist. B. 2-1
6. B. Loguinov, Director fo the state central scientific medical library, Moscow, U.S.S.R. Soyuzmedinform Computer Technolgh and Medical Data Bases B. 2-17
7. T.I. Lapteva, deputy director, Lenin state library of the U.S.S.R., Moscow, U.S.S.R. The Functioning of the Lenin State Library of the U.S.S.R. Information System on Culture and Arts. B. 2-31
8. Slava Matlina, Senior Researcher, Lenin State Library of the U.S.S.R., Moscow. Overcoming Illiteracy and Public Library Social Functions Development. B. 3-1
9. E.S. Ponomaryova, Leading Specialist, Department of All-Union Programmes of Cultural Development, U.S.S.R. Ministry of Culture, Moscow. Impact of Economic and Political Change upon Public Library Services. B. 3-7
10. Yu Prosalkova, Sector Chief, the Department of Theory and Methodological Work with Readers and Book Promotion, Lenin State Library of the U.S.S.R., Moscow. Children's Reading the Children's Library in the Culture of Society. B. 3-16
11. G.L. Tsesarskaja, Chief Librarian, Department of the Sociology of the Reading, State Republican Library for the Youth, Moscow, U.S.S.R.. Cultural Hermitage Through Literature. B. 3-19
12. Nazmutdinov I.K., Leading Specialist of the Department of the Coordination of Interethnic Cultural Cooperation, U.S.S.R. Ministry of Culture. Library Service for the U.S.S.R. Multinational Population. B. 3-53

Multinational Population. B. 3-53

13. A.P. Kuznetsov, Director of the Central Collector for Research Libraries, Moscow, U.S.S.R. The Main Activities of the Central Collector for Research Libraries. B. 3-56

14. L. Chibisenkova, Deputy chief, department of foreign librarianship and international library relations, Lenin State Library of the U.S.S.R., Moscow. International Cataloguing on the Development of Bibliographic Description: Normative Basis in the U.S.S.R. B. 4-8

15. Irja - Leena Suhonen, Head, Bibliographic Department, Helsinki University Library, Helsinki Finland. Finno-Urgic people and languages:

The Finnish - Uralica database and its international connections. B. 4-12

16. Z.P. Sorokinova, Consultant, Library of the Secretariat of the U.S.S.R. Supreme Soviet, Moscow, U.S.S.R. Acquisition Policy of the USSR, Moscow, USSR. National Library Collection. B. 5-3

17. S.N. Prosekova, Chief of Lending Department, Lenin State Library of the USSR, Moscow, USSR. Interlending in new Environments. B. 5-15

18. N.N. Kasparova and A.S. Chistyakova, The catalogues department, The Lenin State Library of the USSR, Moscow, USSR. The System of Union Catalogues of Serials: State-of-the Art and Prospects. B. 5-25

19. Olga Yadykina, Chief, the newspaper department, Lenin State Library, of the USSR, Moscow. The Newspaper Collection of the Lenin State Library and its Opening and Access. B. 5-44

20. T.V. Erxcova, Sector chief, the department of foreign acquisitions and international book exchange, Lenin State Library of the USSR, Moscow. The Lenin State Library of the USSR as a National Library and Official Publications. B. 5-48

21. T.I. Kondacova, Cand. Sc. (Phil.), Lead of the rare book research department, the book museum, Lenin State

Library, Moscow, USSR. Control and Use of Rare Books Special Collections in the Largest Libraries of the USSR. B. 5-53

22. V.V. Timokhina, Chief, department for library technology, Lenin State Library of the USSR, Moscow, USSR. Spatial Development and Disposition of the State Lenin Library of the USSR. B. 6-26

23. Tamara Burtseva, Chief of the Department of restoration of library collections and, Z. Dvoriashina, Chief of the research laboratory on conservation of documents, Lenin State Library of the USSR, Moscow, USSR. The State Conservation Programme (Concept Approach). B. 6-1

24. L.S. Martynova, Chief, Division of the Organisation and Methodology of training and qualification upgradig, Lenin State Library of the USSR, Moscow. The Continuous Education at the Training Centre of the Lenin State Library. B. 7-15

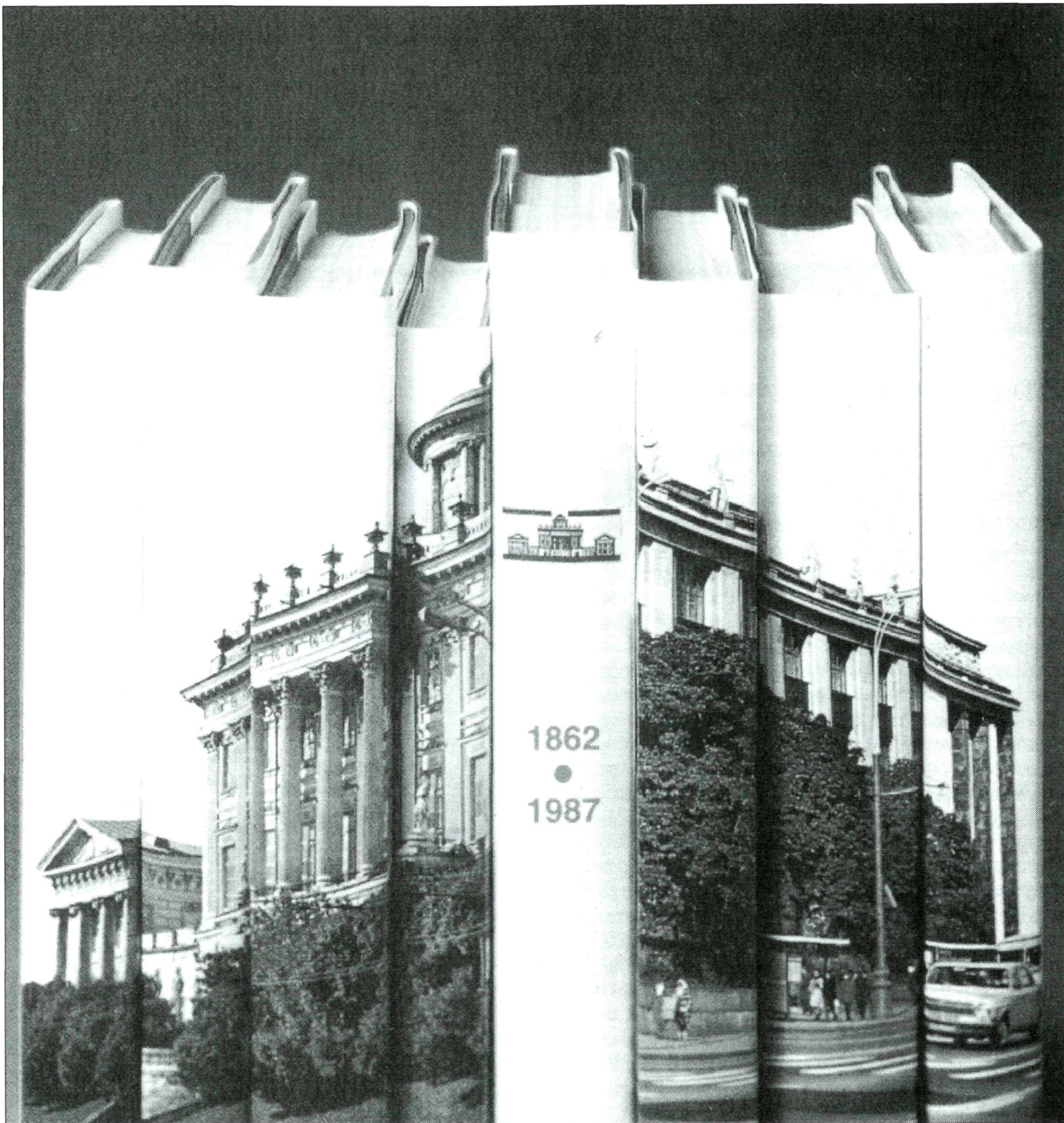
25. T.F. Karatygina, professor of the Moscow State Institute of Culture and V.V. Skvortsov, assistant professor of the Moscow State Institute of Culture, USSR. Organisation and Content of

Postitutional Continuous Education of Instructors of Higher and Secondary Library Educational Establishments. B. 7-19

26. N. Tjulina, senior researcher, Lenin State Library of the USSR, Moscow. The Conceptual Library Researches: Problematics, Methodology, Aims (GRL Experience). B. 7-22

27. P.Hoore, University Librarian, University of Nottingham, Nottingham, U.K. A Russian Librarian's View of European Libraries in 1859: V.I. Sobol'scikov's. B. 7-25

28. M. Afanasjev, Director of the State Public Historical

**Η Βιβλιοθήκη Λένιν, όπως
την συνθέτουν οι φωτογρα-
φίες στις ράχες των βι-
βλιών...**

Library of the RSFSR, USSR, Moscow. Social Dynamics and Library Tradition (The Russian Libraries in the Years of Great Changes of History: 1905, 1917, 1989). B. 7-31

29. The State Lenin Library of the USSR (Διαφημιστικό).
30. The State Lenin Library of the USSR. Library Bibliographic Classification Scheme. Moscow, 1991. Booklet 24 p.

31. The USSR Book Chamber Scientific and Production Association. (Διαφημιστικό).

32. The State Public Scientific and Technical Library of the USSR (Διαφημιστικό).

33. List of Moscow Libraries for visits. - IFLA 1991.

1. IFLA: Διεθνής Ομοσπονδία Ενώσεων Βιβλιοθηκών και Ινστιτούτων.

*Booklet: Για συντομία θα γράφεται Β

F and S.M. Shpantseva, Chief, Department of the Homme